

УДК: 342.95:37.07

DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2017-6-12>**Владислав Іванович Теремецький,**

доктор юридичних наук, доцент,

професор кафедри університетської освіти і права,

Університет менеджменту освіти Національної академії педагогічних наук України,

вул. Січових Стрільців, 52-а, III корпус, м. Київ, Україна,

Павло Олександрович Гринько,

кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри

університетської освіти і права,

Університет менеджменту освіти Національної академії педагогічних наук України,

вул. Січових Стрільців, 52-а, III корпус, м. Київ, Україна,

Олександра Олександрівна Кармаза,

доктор юридичних наук, доцент,

професор кафедри приватно-правових дисциплін,

Університет сучасних знань,

вул. Велика Васильківська, 57/3, м. Київ, Україна

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ

Сучасне українське суспільство вимагає від держави та політиків створення належних умов розвитку та самореалізації особистості в умовах євроінтеграції. Концептуального підходу потребують питання реформування освітнього процесу в Україні, який є невід'ємною складовою конкурентоздатності українців на світовому ринку праці. Підготовлений у 2016 році законопроект «Про освіту» містить низку новацій та змін до існуючих правовідносин у цій сфері, втім існуюча його редакція не позбавлена певних протиріч та недоліків. Метою статті є визначення проблем освітнього процесу, які не знайшли належного унормування у проекті вказаного законодавчого акту. Методом порівняльно-правового аналізу та інших діалектичних методів пізнання було виявлено недосконалість правового врегулювання такого важливого питання як здійснення контрольної-наглядової діяльності за цим процесом. Завдання дослідження полягає у напрацюванні пропозицій щодо вдосконалення правової регламентації здійснення нагляду (контролю) як концептуальної засади підвищення ефективності законодавчого регулювання освітнього процесу в Україні. Наведено низку позитивних новацій та змін до існуючих правовідносин у сфері освіти, які містить Поданий до Верховної Ради України проект Закону України «Про освіту». Розглянуто зауваження фахівців Головного юридичного управління апарату Верховної Ради України з приводу окремих норм цього законопроекту. Аналіз деяких положень норм Закону Республіки Польща «Про систему освіти» та відповідних положень Закону України «Про освіту» дозволяє зробити висновок, що польський законодавець більш ретельно підійшов до питання законодавчого врегулювання питань здійснення контрольної-наглядової діяльності у сфері освіти. Доведено, що редакція статті 69 проекту Закону України «Про освіту», яка регламентує державний нагляд (контроль) у сфері освіти, потребує доопрацювання. Запропоновано розширити зміст такого нагляду (контролю) за всіма аспектами та проявами освітньої діяльності, а також доповнити перелік суб'єктів такого нагляду (контролю), включивши до нього (крім центрального органу виконавчої влади із забезпечення якості освіти та його територіальних органів) центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки, органи місцевого самоврядування, а також центральні органи виконавчої влади, до сфери управління яких належать заклади спеціалізованої освіти.

Ключові слова: освіта, освітній процес, державний нагляд (контроль) у сфері освіти, реформування освітнього процесу.

Постановка проблеми

«Україна переходить у нову епоху історії і Український народ отримує унікальний шанс побудувати нову Україну» – це одна з гіпотез Загальних положень Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» [1]. Вказана Стратегія визначає мету, вектори руху, дорожню карту, першочергові пріоритети та індикатори належних оборонних, соціально-економічних, організаційних, політико-правових умов становлення та розвитку України. Забезпечення сталого розвитку держави політична влада країни вбачає у проведенні структурних реформ, результатом яких має бути підвищення стандартів життя. Україна має стати державою із си-

льною економікою та передовими інноваціями. Але це лише гасла, які вимагатимуть неабияких зусиль для втілення їх у реальність. Серед запланованих реформ та програм розвитку держави є і реформа освіти, яка віднесена до так званого «вектору відповідальності» (тобто забезпечення гарантій, що кожен громадянин, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних і інших переконань, статі, етнічного й соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак, матиме доступ до високоякісної освіти, системи охорони здоров'я та інших послуг у державному і приватному секторах тощо). Зважаючи на те, що вільний розвиток своєї особис-

тості та право на освіту є конституційно закріпленими домінантами, які держава має гарантувати та забезпечувати кожному громадянину (статті 23 та 53 Конституції України), сучасний рівень української освіти у загальних масштабах помітно відстає від аналогів країн Західної Європи, Північної Америки, Японії, Південної Кореї, Ізраїлю, Австралії тощо.

Вади вітчизняного освітнього процесу умовно можна розподілити за такими основними групами: проблеми організаційно-правового, матеріально-фінансового, педагогічного, психологічного та соціального характеру. Це надмірне адміністрування у вказаній сфері публічно-правової діяльності, поєднане з хронічною нестачею належного матеріально-фінансового забезпечення навчальних закладів; застарілі методи та підходи у навчанні, які відірвані від потреб ринку праці; недостатня кваліфікація педагогічних та науково-педагогічних кадрів; високий рівень корумпованості навчального процесу тощо. Безумовно, розв'язання цих проблем вимагає радикального та концептуального підходу з боку держави. І вирішити ці проблеми лише за допомогою педагогічної майстерності не виявляється можливим, оскільки вони мають соціально-правові витоки. Відтак, модернізацію системи освіти потрібно починати із законодавчого урегулювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблемам правового нормування освітнього процесу в Україні присвячено чимало наукових праць. На дисертаційному рівні окремі питання вітчизняної освіти ґрунтовно досліджували: І. Л. Булик, Л. В. Головій, О. С. Дніпрова, Н. О. Коротка, М. Н. Курко, М. П. Мартинова, Л. І. Миськів, А. О. Монаєнко, У. М. Нор, У. М. Парпан, В. С. Селюкова, Ю. М. Сіماشкевич, О. В. Сковчиля-Павлів, Х. В. Солнцева, О. М. Хохленко, І. В. Хохлова, В. Г. Чорна, Р. В. Шаповал та інші вчені. Майбутня реформа освітнього процесу в Україні є підґрунтям для нових наукових досліджень у цьому напрямку. При цьому під час ознайомлення зі змістом нового проекту Закону України «Про освіту» виявлено недосконалість урегулювання такого важливого питання як здійснення контрольної-наглядової діяльності за освітнім процесом.

Метою цієї статті є аналіз нового законопроекту у галузі освіти та окреслення окремих проблемних питань, які не знайшли у цьому проєкті належного врегулювання. Виходячи з цього, завдання дослідження полягає у напрацюванні пропозицій щодо вдосконалення правової регламентації здійснення нагляду (контролю) як концептуальної засади підвищення ефективності законодавчого регулювання освітнього процесу в Україні.

Методи дослідження

Для вирішення поставленого завдання на теоретичному рівні використано метод критичного аналізу наукової літератури з проблем освітньої діяльності, а на емпіричному (при визначенні проблем норматив-

ного урегулювання окремих правовідносин) – порівняльно-правовий, логіко-семантичний та логіко-юридичний методи.

Виклад основного матеріалу дослідження

Як зазначає В. Г. Кремень, за формальними показниками (за відсотком дітей, що навчаються в школі, за відсотком тих, хто отримує середню освіту, відсотком юнаків і дівчат, що здобувають вищу освіту) українці є однією з найбільш освічених націй у світі [2, с. 6]. Проте кількісні показники не є запорукою якісного та високопродуктивного навчання, яке б дозволяло вітчизняним випускникам шкіл та вишів «на рівних» конкурувати з іноземцями при вступі до закордонних навчальних закладів та на ринку кваліфікованої праці як в Україні, так і за її межами. Адже, зрештою, будь-який рівень освіти – це також певний «продукт» – результат, на який має розраховувати здобувач освіти, його батьки (якщо мова йдеться про дитину), установа або підприємство, яке приймає цю особу на роботу тощо. Як зазначають громадські експерти, освітній процес – це один із результатів діяльності людини, а, отже, як і будь-який інший продукт людської діяльності має свою якість [3]. Генеральний секретар Організації економічного співробітництва та розвитку (далі – ОЕСР) Х. А. Гурріа Тревінью вважає, що основне занепокоєння політиків у сфері освіти має полягати у тому, щоб створити належні умови для молоді у розкритті свого повного потенціалу у здобутті навичок для повноцінної участі у все більш взаємопов'язаній глобальній економіці, і в кінцевому підсумку – отриманні кращих робочих місць. Крім того, якісна освіта сприяє розвитку особистості, що впливає на зміцнення громади та стабільність економічного зростання [4, с. 2].

Динамічне інформаційно-технологічне ХХІ століття ставить нові вимоги до людини як самодостатньої особистості і професіонала, здатного до інноваційного типу мислення, інноваційного типу життя і конкурентоспроможної професійної діяльності в інноваційному суспільстві. Розвиток інноваційного суспільства стимулює освіта, яка значною мірою зберігає національну самобутність кожної країни і вбирає інновації, характерні для сучасної Європи та світу [5, с. 3]. Наприклад, Велика Британія, яка посідає друге місце серед європейських країн, і шосте – у загальній таблиці світової освіти, має глобальну репутацію за досконалість у вищій освіті, цілеспрямовано залучає іноземних студентів, які роблять величезний економічний і культурний внесок у розвиток цієї країни [6]. У свою чергу недосконала система національної освіти, документ про отримання якої котується лише у межах цієї держави, неминуче призводить до відтоку найкращих людських (кадрових) ресурсів за кордон, що гальмує розвиток науково-технічного прогресу та нарощування економічного потенціалу такої країни.

За словами виконавчого директора британської видавничо-освітньої компанії «Pearson PLC»

Дж. Феллона, в усьому світі на освіту витрачається понад 5 трлн. доларів США (2,95 трлн. фунтів стерлінгів) [6]. В Україні (на прикладі 2013 року) загалом на освіту було витрачено 105 538,7 млн грн. З аналізу статистичних даних про видатки на освіту випливає, що найбільший відсоток таких коштів в нашій державі (майже 46%) припадає на початкову освіту, а найменший (6,6%) – на середню. Разом з тим, в таких економічно розвинутих країнах як Франція та Німеччина найбільший відсоток видатків у зазначеній сфері відводиться саме на середню освіту – 44% та 47% відповідно. При цьому загальні витрати на потреби забезпечення освітнього процесу в цих країнах перевищують аналогічні видатки в Україні більш ніж в тридцять разів [7]. Сьогодні український Уряд запроваджує низку проектів, які, на думку політиків та чиновників, мають докорінно змінити процес та якість освіти в країні, зокрема це Концепція «Нова українська школа», програма «Інклюзивна освіта – рівень свідомості нації» тощо. 17.08.2016 р. МОН України оприлюднило для широкого обговорення першу версію «Концептуальних засад реформування середньої освіти» [8]. Міністр освіти і науки України Л. М. Гриневич зазначила: «Українська освіта, як 50 чи 70 років тому, досі орієнтована на накопичення знань. І це в той час, як цивілізований світ орієнтується на вміння застосовувати знання на практиці. Вміння швидко вчитися. Вміння співпрацювати в команді. Вміння вирішувати проблеми, а не чекати готових інструкцій. Ми живемо в XXI столітті. Країна змінилася, суспільство змінилося, потреби економіки докорінно змінилися, а шкільні підходи і ставлення держави до школи залишилися глибоко в минулому столітті. Ми маємо шанс переламати цю негативну тенденцію» [9]. Міністр наголосила на необхідності запуску реформи шляхом ухвалення ключового для реформи – нового Закону України «Про освіту».

Поданий до Верховної Ради України законопроект містить низку новацій та змін до існуючих правовідносин у сфері освіти, зокрема це стосується: забезпечення права вибору в освіті (вибору закладу освіти, форми здобуття освіти тощо); забезпечення автономії закладів освіти і академічних свобод для педагогічних працівників; удосконалення системи управління освітою; визначення вимог до формування змісту освіти; регулювання питань економічної діяльності закладів освіти; забезпечення державно-громадського управління системою освіти; національної системи кваліфікацій; атестації та сертифікації вчителів; структури професійної освіти; гарантій доступу до позашкільної освіти тощо. Незважаючи на позитивні відгуки (як зазначає Л. М. Гриневич, законопроект був винесений на громадське обговорення та був підтриманий), представлена редакція одного з базових законопроектів у сфері освіти, на думку фахівців, є недосконалою. Крім законодавчого унормування вихідних засад освітнього процесу, системи, форм і видів освіти в Україні цей проект закону містить багато положень, які є

суміжним або безпосереднім об'єктом регулювання інших чинних законів України у галузі освіти та в інших сферах публічного адміністрування.

Так, у Висновку Головного науково-експертного управління апарату Верховної Ради України на проект Закону України «Про освіту» від 02.09.2016 р. звернуто увагу на такі суперечності: 1) аналіз приписів розділу VIII проекту Закону «Управління та контроль у сфері освіти» дає підстави дійти висновку про вилучення із системи органів управління освітою місцевих органів виконавчої влади. Водночас, чинне законодавство України, зокрема, Закон України «Про місцеві державні адміністрації» містить ряд приписів, які закріплюють за місцевими органами виконавчої влади чимало повноважень у сфері управління освітою (п. 6 ч. 1 ст. 13, ст. 22). Отже, як зауважують фахівці-експерти, відповідне вилучення із системи органів управління освітою місцевих органів виконавчої влади не узгоджується з чинними законодавчими актами; 2) деякі новели законопроекту не узгоджуються зі спеціальними законами у сфері освіти і потребують відповідних змін до них, однак у розділі XII «Прикінцеві та перехідні положення» такі зміни відсутні; 3) зауважено, що ряд приписів проекту не відповідають принципу правової визначеності. Зокрема, у статтях 45 та 46 недостатньо розмежовується поняття «інституційний аудит» та «інституційна акредитація закладів вищої освіти», незрозумілий порядок їх функціонування, статус, обов'язковість рішень; 4) окремі положення законопроекту не узгоджуються або суперечать вимогам законів України «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії», «Про приватизацію державного майна», «Про управління об'єктами державної власності», Господарського та Податкового кодексів України; 5) вимога щодо забезпечення обсягу фінансування освіти за рахунок вказаних джерел не меншого за 7 відсотків валового внутрішнього продукту не відповідає вимогам ст. 95 Конституції України, згідно з якою виключно законом про Державний бюджет України визначаються будь-які видатки держави на загальносуспільні потреби, розмір і цільове спрямування цих видатків; 6) крім того, вказаний проект Закону переобтяжений приписами, доцільність та обґрунтованість включення яких, на думку експертів, є сумнівною [10].

Фахівцями Головного юридичного управління апарату Верховної Ради України також підготовлено низку ґрунтовних зауважень з приводу окремих норм вказаного законопроекту. Йдеться, зокрема, про забезпечення виконання положень статей 8, 19 Конституції України із дотримання принципу верховенства права та законодавчого упорядкування діяльності державних органів шляхом чіткого визначення статусу відповідних юридичних осіб, які є суб'єктами освітньої діяльності, узгодження між собою їх повноважень чи функцій, а також доопрацювання низки положень проекту з метою їх уточнення і уникнення

використання оціночних понять. Наприклад, у Розділі VIII (статті 62-72) проекту Закону, у системі органів управління освітою відсутні місцеві державні адміністрації. Водночас, чинне законодавство України, зокрема, Закон України «Про місцеві державні адміністрації» містить ряд приписів, які закріплюють за місцевими державними адміністраціями ряд повноважень у сфері управління освітою (п. 6 ч. 1 ст. 13, ст. 22). Отже, невключення до системи органів управління освітою місцевих державних адміністрацій не узгоджується з діючими законодавчими актами. Або вживання термінів «рідна мова» корінних народів та національних меншин фахівці вказаного управління вважають юридично некоректним та таким, що потребує додаткового тлумачення, оскільки законодавство не містить визначення відповідних термінів та не дає їх переліку тощо [11]. Наведені зауваження є обґрунтованими та потребують належного опрацювання з боку ініціаторів законопроекту.

Зі свого боку пропонуємо звернути увагу на таке, не менш важливе питання, як контроль у сфері освітнього процесу. Проект нового Закону України «Про освіту» містить ст. 69 «Державний нагляд (контроль) у сфері освіти», яка визначає мету, суб'єкт та стислий зміст такого нагляду (контролю).

По-перше, вважаємо, що задеклароване у частині першій вказаної норми спрямування державного нагляду (контролю), а саме – «забезпечення інтересів суспільства щодо належної якості освіти та освітньої діяльності», є занадто вузьким, оскільки державна політика у сфері освіти є явищем комплексним, і не обмежується виключно освітньою діяльністю. На думку І. С. Колодія, державна освітня політика – це планомірно організована діяльність та відповідно цілісна, комплексна система заходів державних інституцій щодо цілеспрямованого управління освітньою галуззю з метою її оптимізації, повноцінного функціонування та розвитку, це концентроване вираження ідеологічних та соціальних принципів, що визначають ставлення держави до функціонування і розвитку галузі, її роль у суспільстві [12, с. 236-237]. Отже, спрямування державного нагляду (контролю) у сфері освіти має полягати у забезпеченні інтересів суспільства щодо доступності та реалізації права кожної людини на освіту, належної якості освіти та освітньої діяльності, дотримання законності суб'єктами освітньої діяльності тощо. Разом з тим, ст. 69 згаданого проекту нормативного акту у запропонованій редакції цілковито концентрує увагу лише на одному з аспектів освітніх правовідносин – контролі якості освіти. Без сумніву, це так званий кінцевий «продукт» освітніх послуг, але на шляху його здобуття існують й інші відносини, які вимагають належної уваги з боку контролюючих суб'єктів.

Ініціатори реформування системи освіти не взяли до уваги усіх змін, які мають статися у суспільстві у зв'язку з прийняттям нового Закону у цій галузі. Так, право особи на освіту може реалізовуватися шляхом її

здобуття на різних рівнях освіти, в різних формах і різних видів (п. 3 ст. 3 проекту Закону «Про освіту»). Пункт 2 ст. 12 цього ж законопроекту закріплює імператив, відповідно до якого повна загальна середня освіта в Україні є обов'язковою і здобувається в інституційних або індивідуальних формах, визначених законодавством, як правило, в закладах освіти. Це положення забезпечує вимогу ст. 53 Конституції України. Зі свого боку редакція ст. 9 нового законопроекту серед форм здобуття освіти передбачає так звану «сімейну (домашню) форму здобуття освіти» – спосіб організації освітнього процесу дітей самостійно їх батьками для здобуття формальної (дошкільної, повної загальної середньої) та/або неформальної освіти. Відповідальність за здобуття освіти дітьми на рівні не нижче стандартів освіти несуть батьки. Оцінювання результатів навчання, а також присудження освітніх кваліфікацій здійснюються відповідно до законодавства. Але відомо, що існує багато неблагонадійних родин, де батьки байдуже ставляться до виховання та розвитку своїх дітей. Лише прийняття змін до законодавства про освіту не вирішать проблеми невідвідування шкіл дітьми таких родин. Тим більше, що закон формально дозволяє батькам не віддавати дитину до навчального закладу (так звана сімейна освіта). За таких обставин малолітня дитина всупереч її бажанням або навіть за її згодою «не навчатися» позбавлена умов реалізації конституційного права на повну загальну середню освіту. Відповідальність за реалізацію державної політики у сфері освіти та забезпечення якості освіти на відповідній території, забезпечення доступності дошкільної, початкової та базової середньої освіти, позашкільної освіти, а також ведення обліку дітей дошкільного та шкільного віку у порядку, затвердженому Кабінетом Міністрів України згідно зі ст. 66 законопроекту, покладається на органи місцевого самоврядування, проте вони не наділяються законодавцем правом здійснювати контрольні повноваження. Водночас єдиним суб'єктом державного нагляду (контролю) у сфері освіти передбачаються органи із забезпечення якості освіти, але до їх обов'язків не включено здійснення вказаних вище дій.

Згідно з п. 4 ст. 69 проекту Закону України «Про освіту» центральний орган виконавчої влади із забезпечення якості освіти та його територіальні органи проводять інституційний аудит закладів освіти відповідно до цього Закону і позапланові перевірки у порядку, передбаченому Законом України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності». З редакції ст. 45 цього ж законопроекту випливає, що інституційний аудит – це комплексна зовнішня перевірка та оцінювання освітніх і управлінських процесів закладу освіти (крім закладів вищої освіти), які забезпечують його ефективну роботу та сталий розвиток. Отже, законодавець чомусь виключив з поля зору наглядового процесу заклади вищої освіти. Інституційна ж акредитація – оцінювання якості освітньої діяльності закладу вищої освіти, є

добровільною і може бути проведена лише за ініціативою вишу. Відповідно, контролюючий вплив з боку держави за діяльністю вищих навчальних закладів може реалізовуватися тільки в межах ліцензування та контролю за дотриманням ліцензійних умов, який, до речі, здійснюється центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки (тобто МОН України). До того ж, вбачається дуже хиткою позиція законодавця з приводу відсилання до положень Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», оскільки серед органів, наведених у ч. 4 ст. 2 цього Закону, уповноважених здійснювати заходи контролю, центральний орган виконавчої влади із забезпечення якості освіти не згадується. Відповідно ж до п. 4 ст. 4 вказаного правового акту орган державного нагляду (контролю) не може здійснювати державний нагляд (контроль) у сфері господарської діяльності, якщо закон прямо не уповноважує такий орган на здійснення державного нагляду (контролю) у певній сфері господарської діяльності та не визначає повноваження такого органу під час здійснення державного нагляду (контролю).

Для порівняння наведемо деякі положення із Закону Республіки Польща «Про систему освіти». Статті 33 та 34а названого правового акту окреслюють перелік питань, на які наглядовий орган має звертати увагу під час перевірки навчальних закладів: спрямування та використання виділених бюджетних коштів, а також коштів, що надходять з інших джерел, порядок управління майном; дотримання чинного законодавства в галузі охорони здоров'я та безпеки співробітників і студентів (учнів); дотримання положень, що стосуються організації роботи навчальних закладів; відповідність набору викладачів з необхідною кваліфікацією; реалізація навчальних програм; оцінка дотримання правил навчання і проведення іспитів, а також дотримання положень про обов'язкову освіту; дотримання Статуту школи або іншої освітньої установи; дотримання прав дітей і прав студентів; надання студентам безпечних і гігієнічних умов освіти і побуту тощо [13]. Аналіз наведених вище та інших норм польського законодавства дозволяє зробити висновок, що зарубіжний парламентарій більш ретельно підійшов до питання законодавчого врегулювання питань здійснення контрольно-наглядової діяльності у сфері освіти. Додаткове ознайомлення з польським Законом «Про систему освіти» дає підстави стверджувати, що основним суб'єктом контролю і нагляду за організації-

єю та здійсненням освітнього процесу в цій країні є відповідне профільне міністерство. Крім того, участь у нагляді (контролі) за позашкільною, спеціалізованою, професійною освітою приймають ті центральні органи виконавчої влади Польщі, які відповідають за належну сферу державного управління. Так, Міністр, який відповідає за сільське господарство, здійснює спостереження за сільськогосподарськими школами та іншими навчальними закладами, підготовкою сільськогосподарських професійних вчителів, які викладають в таких освітніх установах тощо (ст. 32а Закону Республіки Польща «Про систему освіти») [13]. У ст. 69 проекту Закону України «Про освіту» про таке не згадується.

Отже, враховуючи концептуальний підхід ініціаторів освітньої реформи до форм та видів освітнього процесу, системи освіти в Україні, питання здійснення контрольно-наглядової діяльності у цій сфері праводносин (у запропонованому законопроекті) виявляється фрагментарним та вузько спрямованим. Як було зазначено вище, фактично поза увагою залишаються всі інші питання освітньої діяльності, крім якості освіти.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок

З урахуванням наведеної критики ст. 69 законопроекту «Про освіту» та прикладів зарубіжного законодавства, вважаємо, що опрацювання цієї норми має стати предметом подальшої наукової та законотворчої діяльності. Серед основних орієнтирів, які б мали знайти відображення у її новій редакції, пропонуємо розширити перелік суб'єктів державного нагляду (контролю) у сфері освіти, обов'язково включивши до нього (крім центрального органу виконавчої влади із забезпечення якості освіти та його територіальних органів) центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки, органи місцевого самоврядування, а також центральні органи виконавчої влади, до сфери управління яких належать заклади спеціалізованої освіти, а також, передбачити зміст такого нагляду (контролю) за всіма аспектами та проявами освітньої діяльності тощо.

Перспективним у подальшому є наукова розробка питань, пов'язаних з включенням та трансформацією запропонованих положень до редакції законопроекту «Про освіту» та інших чинних законодавчих актів, що регламентують суміжні правовідносини, а також апробація їх у практичній діяльності з метою визначення ефективності та можливого корегування у майбутньому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015 // Офіційний вісник Президента України. – 2015. – № 2. – Ст. 14.
2. Кремень В. Освіта, особистість і соціальний поступ / Василь Кремень // Освіта для сучасності = Edukacja dla wspolczesnosci: зб. наук. пр.: у 2 т. / МОН України, НАПН України, НПУ ім. М. П. Драгоманова, Комітет педагог. наук Польсь-
Science and Education, 2017, Issue 6

кої акад. наук та ін. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2015. – Т. 1. – С. 6-12.

3. Оцінювання якості освіти / Портал громадських експертів «Освітня політика» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://education.ua.org/ocinyuvannya-yakosti-osviti.php>.

4. PISA 2012 Results in Focus: What 15-year-olds know and 2 what they can do with what they know:

Programme for International Student Assessment. – OECD 2014. – 44 p.

5. Кремень В. Від сучасності – до майбутнього / Василь Кремень, Віктор Андрущенко // Освіта для сучасності = Edukacja dla wspolczesnosci : зб. наук. пр. : у 2 т. / МОН України, НАПН України, НПУ ім. М. П. Драгоманова, Комітет педагог. наук Польської акад. наук та ін. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2015. – Т. 1. – С. 3-5.

6. UK «second best education in Europe» / By Sean Coughlan BBC News education correspondent: 8 May 2014 [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.bbc.com/news/business-27314075>.

7. Закон про освіту : презентація інновацій проекту Закону про освіту / МОН України [Електронний ресурс в форматі PDF]. Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/gromadske-obgovorennya-zakonoprojektu-«pro-osvitu»>.html.

8. The New ukrainian school. Conceptual principles of secondary school reform / Contributors: O. Elkin, L. Hrynevych, S. Kalashnikova, P. Khobzey et cet.; edited by M. Gryshchenko. – К.: Ministry of education and science of Ukraine, 2016. – 40 p. [Electronic resource]. – Access mode: <http://mon.gov.ua/Новини%202017/02/17/book-final-eng-cs-upd-16.01.2017.pdf>.

9. Нацрада реформ підтримала Нову українську школу та розвиток інклюзивної освіти: новини за 01.04.2017 р. / Офіційне інтернет-представництво Пре-

зидента України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/nacrada-reform-pidtrimala-novu-ukrayinsku-shkolu-ta-rozvitok-40726>.

10. Висновок Головного науково-експертного управління від 02.09.2016 р. на проект Закону України «Про освіту» (реєстр. № 3491-д від 04.04.2016 р.) // Офіційний веб-портал Верховна Рада України [Електронний ресурс у форматі doc.]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58639.

11. Зауваження Головного юридичного управління від 07.07.2017 р. до проекту Закону України «Про освіту» (реєстр. № 3491-д від 04.04.2016 р.) // Офіційний веб-портал Верховна Рада України [Електронний ресурс у форматі doc.]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58639.

12. Колодій І. С. Сучасні тенденції державної освітньої політики України / І. С. Колодій // Проблеми та перспективи розвитку економіки і підприємництва та комп'ютерних технологій в Україні : зб. тез доповідей XI наук.-практ. конф. (м. Львів, 30.03 – 04.04.2015 р.) / МОН України, Нац. ун-т «Львівська політехніка», Ін-т підприємства та перспективних технологій. – Л.: Вид-во Львів. політехніки, 2015. – С. 235-239.

13. O systemie oswiaty : Polska ustawa 07.09.1991 r. / Portal internetowy Polskie Ustawy; (ostatnia aktualizacja portalu – luty 2014 r.) [Zaszyb elektroniczny]. – Dostkp: http://ustawa.ws/system_oswiaty/tekst.htm.

REFERENCES

1. Ukaz Prezidenta Ukrainy «Pro Stratehiiu staloho rozvytku «Ukraina – 2020» vydanyi 12 Sichnia 2015 roku № 5/2015 [Decree of the President of Ukraine «On the Strategy of Sustainable Development «Ukraine-2020» issued on January 12, 2015, No.. 5/2015]. (2015, January 12). *Ofitsiinyi visnyk Prezidenta Ukrainy – Official Bulletin of the President of Ukraine*, 2, p. 14 [in Ukrainian].

2. Kremen V. (2015). Osvita, osobystist i sotsialnyi postup [Education, Personality and Social Progress]. *Osvita dlia suchasnosti = Edukacja dla wspolczesnosci – Education for modernity*: Collection of scientific works (Vol. 1), (p. 6-12). Kyiv: Publishing house NPU named after M. P. Drahomanov [in Ukrainian].

3. Otsiniuvannia yakosti osvity [Assessment of the Education Quality]. *Portal hromadskykh ekspertiv «Osvitnia polityka» – Portal of Public Experts «Educational Policy»*. Retrieved from: <http://education-ua.org/ocinyuvannya-yakosti-osviti.php> [in Ukrainian].

4. OECD (2014). PISA 2012 Results in Focus: What 15-year-olds know and what they can do with what they know : Programme for International Student Assessment. (N.p.) [in English].

5. Kremen V. & Andrushchenko V. (2015). Vid suchasnosti – do maibutnoho [From the Present – to the Future]. *Osvita dlia suchasnosti = Edukacja dla wspolczesnosci – Education for modernity*: Collection of scientific works (Vol. 1), (p. 3-5). Kyiv: Publishing house NPU named after M. P. Drahomanov [in Ukrainian].

6. Coughlan Sean (2014). UK «second best education in Europe». *BBC News education correspondent*. Retrieved from <http://www.bbc.com/news/business-27314075> [in English].

7. MON Ukrainy (n.d.). Prezentatsiia innovatsii projektu Zakonu “Pro Osvitu” [Presentation of Innovations to the Draft of the Law on Education]. Retrieved from: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/gromadske-obgovorennya-zakonoprojektu-«pro-osvitu»>.html [in Ukrainian].

8. The New ukrainian school (2016). Conceptual principles of secondary school reform. Retrieved from: <http://mon.gov.ua/Новини%202017/02/17/book-final-eng-cs-upd-16.01.2017.pdf> [in English].

9. Natsrada reform pidtrymala Novu Ukrainku shkolu ta rozvytok inkluzivnoi osvity [The National Council for Reforms Supported the New Ukrainian School and the Development of Inclusive Education]. Retrieved from: <http://www.president.gov.ua/news/nacrada-reform-pidtrimala-novu-ukrayinsku-shkolu-ta-rozvitok-40726> [in Ukrainian].

10. Vysnovok Holovnoho nauково-ekspertnoho upravlinnia vid 02.09.2016 r. na projekt Zakonu Ukrainy «Pro Osvitu» (reiestr. № 3491-d vid 04.04.2016 r.) [The Conclusion of the Main Scientific and Expert Department dated from September 2, 2016 to the Draft of the Law of Ukraine «On Education» (Reg. No. 3491-d dated from April 4, 2016)]. *Ofitsiinyi veb-portal Verkhovnoi Rady*

Ukrainy – The official web portal of Verkhovna Rada of Ukraine, *w1.c1.rada.gov.ua*. Retrieved from http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58639 [in Ukrainian].

11. Zauvazhennia Holovnoho yuridichnoho upravlinnia vid 07.07.2017 r. na proekt Zakonu Ukrainy «Pro Osvitu» (reiestr. № 3491-d vid 04.04.2016 r.) [Remarks by the Chief Legal Department dated from July 7, 2017 to the Draft of the Law of Ukraine «On Education» (Reg. No. 3491-d dated from April 4, 2016)]. *Ofitsiyni veb-portal Verkhovnoi Rady Ukrainy – The official web portal of Verkhovna Rada of Ukraine, w1.c1.rada.gov.ua*. Retrieved from: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58639 [in Ukrainian].

12. Kolodiy I. S. (2015). Suchasni tendentsii derzhavnoi osvitnoi polityky Ukrainy [Contemporary Tendencies of the State Educational Policy of Ukraine]. Collection of proceedings from SPC '15: *XI naukovo-praktychna konferentsiia «Problemy ta perspektivy rozvytku ekonomiky i pidpriemnytstva ta kompiuternykh tekhnolohii v Ukraini» – The 11th Scientific and Practical Conference «Problems and Perspectives of the Development of Economy and Entrepreneurship and Computer Technologies in Ukraine»*. (p. 235-239). Lviv: Lviv Polytechnic Publishing House [in Ukrainian].

13. Polska ustawa «O systemie oswiaty» przyjęty rok 09.07.1991 [Polish Law «About the education system» from July 9 1991]. Retrieved from: http://ustawa.ws/system_oswiaty/tekst.htm [in Polish].

Vladyslav Teremetskyi,

*Doctor of Law, associate professor,
professor of the University's education and law department
University of educational management
National Academy of Educational Sciences of Ukraine
52 A, Sichovykh Striltsiv str., Kyiv, Ukraine, 04053*

Pavlo Grynko,

*Candidate of Law, senior lecturer of the
Department of University Education and Law,
University of Educational Management,
National Academy of Educational Sciences of Ukraine,
52 A, Sichovykh Striltsiv Str., Kyiv, Ukraine,*

Oleksandra Karmaza,

*Doctor of Law, associate professor,
professor of the Department of Private and Legal Disciplines,
University of Modern Knowledge,
57/3 Vasylykivska Str., Kyiv, Ukraine*

CONCEPTUAL PRINCIPLES FOR INCREASING THE EFFICIENCY OF LEGISLATIVE REGULATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS IN UKRAINE

Modern Ukrainian society requires the state and politicians to create proper conditions for the development and self-realization of individuals in the light of European integration. The reform of the educational process in Ukraine requires a conceptual approach, which is an integral part of the competitiveness of Ukrainians at the world labor market. The draft of the Law “On Education”, prepared in 2016, contains a number of innovations and changes to existing legal relations in this area, however, its existing version has certain contradictions and shortcomings. The article aims to determine problems of the educational process, which have not found the proper regulation in the draft of the specified legislative act. There have been provided a number of positive innovations and changes to existing legal relations in the field of education, which contains the draft of the Law of Ukraine “On Education” submitted to Verkhovna Rada of Ukraine. The comments of specialists of the Main Legal Department of Verkhovna Rada of Ukraine concerning certain norms of this draft have been considered. The analysis of some provisions of the Law of the Republic of Poland “On the System of Education” and the relevant provisions of the Law of Ukraine “On Education” makes it possible to conclude that the Polish legislator more closely approached the issue of legislative regulation of the issues of implementing control and supervision in the field of education. It has been proved that the wording of the Article 69 of the draft of the Law of Ukraine “On Education”, which regulates state supervision (control) in the field of education, needs to be finalized. It has been offered to expand the content of such a supervision (control) on all aspects and manifestations of educational activities, as well as to supplement the list of subjects of such a supervision (control), including (except for the central executive agency for ensuring the quality of education and its territorial agencies) the central executive agency in the sphere of education and science, agencies of local self-government, as well as central executive authorities, whose sphere of management includes institutions of specialized education.

Keywords: education, educational process, state supervision (control) in the field of education, educational process reforming.

Submitted on May, 25, 2017